

Prietenii din Timisoara dureaza o viata intreaga

De Moshe Leder

Ce copilarie frumoasa am avut!

Eram in relatii bune cu toti, cu cei din comunitate, dar si cu cei din afara ei.

Erau multi locatari. Casa de pe str. Simion Barnutiu nr. 36 avea o poarta mare.

In fata, in stanga, era un birt, s-a baut cu *stamperl*. Apoi Alimentara, cu cozi lungi, asteptai sa vina marfa. Se vindea cate un kg, un litru de ceva, o paine, un borcan de marmelada etc.

Inauntru, in dreapta portii, erau camera si bucataria noastra. 5 persoane, parintii, surorile mele si cu mine dormeam in cu totii intr-o camera. Vecini erau Milan si Olga, sarbi, romani si un evreu, ing. Dengler, care m-a invatat desen tehnic si mi-a dat sa mananc *székely-gulyás*... Cand am avut 6 ani, am mai primit o camera. In mijlocul curtii era fantana de apa cu sfoara si vadra. In spate, grajd pentru cai. Pivnita o foloseau toti locatarii, isi tineau proviziile si vara si iarna.

La inceput s-a instalat cavaleria armatei sovietice, apoi, armata romana. M-au invatat sa prepar si sa fumez mahorca, sa calaresc si sa perii caii. Primeau varza

murata in butoaie. Era delicios. Langa Opera, in centru, era cantina lor, unde se cumpara si apa de colonie. Mirosul parfumului e cu mine pana azi.

1950. Cu un soldat roman

A trecut si asta si au venit tiganii cu satra, au locuit langa grajd, ma jucam cu copiii lor. Ei m-au chemat sa maninc cu ei. Era gustos! M-au intrebat: Stii ce ai mancat? Nu... *Țâmbi* (pulpe) de broasca!!! Era inca ceva pe foc. M-au intrebat: Vrei si arici? Asta deja nu...

Au fost cainii Dundi si Şimi care fiecare *erev-shabat* (ajun de Şabat) si *yontev* (sarbatoare) au stiut ce-au stiut si au venit la usa noastra, au asteptat si primit ramasite...

Vara se lasa lubenita in vadra, jos in fantana. Si cea galbena! De neuitat!

Erau duzi, cu dunde negre si albe, cu frunze pentru viermi de matasa si alt folos!

Erau cabine afara, o troaca mare din lemn, facuta de tata, in care faceam baie pe rand.

Erau porumbei in cuiburi, cresteau, zburau si reveneau. Erau si postasi...

Prindeam fluturi si ii insiram pe fir.

Iarna trageam sania, tot facuta de tata. Pe sanie - mama si surorile. Eram barbat, nu? Copilarie frumoasa!

In clasa I-a au fost si evreii Wiesel, Lorentz si Fishoff. In alta clasa a invatat si Gold Arthur, intr-adevar era liceul nr 1.

Colegii de la scoala idis si de la seral au ramas prieteni pe viata

Dupa 7 clase am lucrat la T.R.C.L.T si C.I.L.T. ca tamplar, iar seara eram elev la seral, eram cel mai tanar. Acolo am inteles ca in toate natiunile sunt oameni buni si altii rai. Tata era maistru de tamplarie, lucra la T.R.C.L.T. Asa am ajuns si eu sa fiu ucenic. La T.R.C.L.T. am lucrat cu fostul meu coleg Steinmetz David....

1958 la T.R.C.L.T.

Erau svabi, germani, unguri, romani si evrei. Ne-am inteles foarte bine, mancam *friștic* (Frühstück/micul dejun) impreuna. Lucram in tura, sau ziua sau noaptea, iar seara invatam la seral, la liceul Nikos Beloianis.

1960 C.I.L.T.

1960 Cu colegii de clasa, sectia seral la liceul Nicos Beloianis

Nascut in lagar, am crescut cu convingerea ca germanii si ucrainenii sunt cei rai.

Dar nu era asa. Un bun prieten, Alexander, era german, fiu de intelectuali. Parintii lui nu au conceput ororile pe care nazistii le-au facut in al doilea razboi mondial.

Si-au crescut copiii in spiritul de respect pentru orice nationalitate. Am fost primit la ei in casa ca un frate, eram adevarati prieteni. La plecarea mea le-a fost tuturor greu.

Ludy (porecla de la Ludwig van Beethoven, pentru ca iubea muzica si initia iesirile la concerte si opera) cu colegii de clasa Alexander si Elvira

Am continuat legatura prin scrisori ce-ti ating inima. In 1968 am primit vestea ca prietenul/fratele meu Alexander a decedat... Foarte tanar! Durerea si tristetea sunt mari pana azi. Am continuat legatura cu familia prin scrisori, iar sora mea, Carla, prin telefon.

In 2006, nevasta mea Felicia si baiatul nostru Baruch au fost la Timisoara la mormantul lui Alexander, insotiti de fratele lui, Csaba! Legatura continua cu sora si copiii lor. Daca toti s-ar comporta astfel, ar fi pace pe lume.

La liceul seral eram elevi de tot felul, dar ne-am inteles foarte bine. Am invatat romana, latina, franceza, rusa, psihologie, economie politica, trigonometrie, algebra, geometrie, matematica, fizica, chimie etc. Toti profesorii au fost exceptionali, in special prof. Frujina de fizica. Noaptea, dupa cursuri, mergeam

acasa pe jos, uneori pe frig si in zapada, eu, Alexander si Elvira... Nu era taxi sau masini private ca si azi.

In sfarsit, alia in Israel

Aveam aproape 18 ani, cand am primit diploma, la fel prietenul meu Tesler Robert care a terminat liceul sportiv. Am fost chemati la recrutare.

Ne-am prezentat in fata comisiei. Toti in rand, la control medical. Era o femeie grasuta care a dat ordin: Dezbracati-va! Asa am facut toti, am rosit...

Dupa ce comisia ne-a examinat, stiind ca suntem evrei cu diploma, ne-au explicat ca suntem apti pentru scoala de ofiteri, dar trebuie sa semnam ca renuntam la plecarea in Israel. Deja in 1949, parintii au inaintat cerere de plecare la Israel si in fiecare an au primit respins! M-am uitat mirat la Robert si am reactionat prompt: Sunt minor, trebuie sa-mi intreb parintii..... Au inteles!

Romania a fost in legatura foarte buna cu Egiptul si tarile arabe, de aceea au oprit plecarea evreilor in Israel. Jointul si guvernul israelian au gasit solutia. Norocul nostru era ca Israel a acceptat sa plateasca multi dolari!!!

Au convins si reusit sa trimita evrei nu in Israel.... [Afacerea Protar](#) (film pe baza piesei "Ultima ora" de Mihail Sebastian)era : cine are familie in alte tari afara de Israel si au o scrisoare ca familia cere sa vina la ei, vor primi certificat in plus pentru fiecare certificat au trecut dolari. Plus trebuia sa predea locuinta fix plus. Putea sa scoata 70 kg fara documente, fotografii, aur si bijuterii...

Afacere buna pentru ambele parti, sora mamei fiind in Franta si avand scrisoare, am primit Certificat pentru Franta. Restul e istorie.

Apropo Joint si guvern, fiind multi evrei saraci care nu au avut nici 70 kg, s-a zvonit ca se primesc 2000 lei pe familie! Deci, cum am invatat in latina, "Veni, vidi, vici"! am facut circuitul Romaniei cu trenul si am adus si 2000 lei parintilor.

La armata, la petreceri, la bine si la rau, impreuna cu prietenii din Timisoara

1964 Ludy, poreclit la armata Marlon Brando, in fata. George Tesler, cu un baston. Apropo tunari, in 1964 a fost un incendiu pe un camp la Elyakim. Eram sofer la tunari si cu ceilalti soldati am stins focul.

Nicolae Wiesel

La Nikos-Beloianis am fost cu fratele lui Ignatz Steinfeld/Wiesel, Wiesel Nicolae, care a ajuns colonel in armata. In '74 de Pesach ne-a adus *matzot*. Eram pe Podisul

Golan. La C.I..L.T lucrasem cu fostul meu coleg Steinfeld Ignatz care era tapiter. In razboiul din '73, am fost soferul lui la tunari!

Acest omagiu e dedicat si acelora care au contribuit la momentul cand tata a coborat din avionul 707, in data de 31 decembrie 1961, a ingenunchiat si sarutat pamantul!

Sa fie un omagiu complet! Dupa evenimentele si amintirile pe care nu le voi uita niciodata, a inceput o perioada noua in Israel. Majoritatea fostilor colegi au venit in Israel si am ramas prieteni. Toti s-au casatorit, au copii, nepoti si chiar stranepoti, care s-au alaturat timisorenilor si au participat la toate evenimentele. Li se cuvine "un grand merci".

La limba rusa am invatat poezia *vzascitu mira*. Am si eu un vis: Sa fie pace! Si cum a spus Begin: "No More War. Peace".

Mulumiri nevestei mele Felicia care a devenit si ea timisoreanca. In decembrie am sarbatorit "nunta de aur". I-am promis ca si in a doua renastere a mea, tot la ea vin. Multumiri copiilor Drorit, Baruch si Sonia si celor 8 nepoti carora le dau exemplu pe timisoreni.

Ii invatam ca cel mai important lucru e respectul. Sa cinsteasca pe fiecare om, indiferent de natiune, religie, culoare, de or fi saraci sau bogati.

Astfel vor fi cinstiti si ei, la randul lor.

La multi ani tuturor si mersi!

Cu mare emotie si dragoste!